

Aan de Tweede Kamer der Staten Generaal
T.a.v. de voorzitter en fractievoorzitters
Postbus 20018
2500 EA 's-Gravenhage

's-Gravenhage, 17 september 2024
NvH/corsp/009

Betref: Eerste reactie op Rijksbegroting 2025 en regeerprogramma

Geachte voorzitter en fractievoorzitters,

De Vakcentrale voor Professionals (VCP) geeft u graag haar eerste reactie naar aanleiding van de gepresenteerde plannen in de Rijksbegroting 2025 en het regeerprogramma. In deze reactie willen wij de aandacht vestigen op een aantal onderwerpen met betrekking tot werk en inkomen. Nu op Prinsjesdag is de belangrijkste boodschap van de VCP voor de politiek drieledig:

1. Wij maken ons grote zorgen over de positie van middengroepen.
2. Er is volle inzet nodig voor een beter functionerende arbeidsmarkt.
3. Wij willen meer waardering en meer ruimte voor professionals.

Positie middengroepen onder druk

De VCP maakt zich niet-aflatende zorgen over de positie van de middengroepen. Wij hebben deze zorgen ook meegegeven in onze position papers voor de verkiezingen en de formatie.¹

Middengroepen komen steeds meer in de knel. Het gaat niet alleen om inkomenszekerheid, maar ook om uitgavenzekerheid. De uitgavenzekerheid voor middengroepen is afgenomen. Uit recent onderzoek blijkt dat de middenklasse onder druk staat.² Middeninkomens worstelen nog altijd met stijgende vaste lasten en ervaren steeds minder grip op uitgaven.

Recente cijfers van het CBS laten zien dat de middenklasse, maar eigenlijk alle werkenden boven het minimumloon, geen tot weinig koopkrachtstijging hebben gezien.³ De koopkrachtstijging voor 2025 is licht positief; dat sluit aan bij de in cao's afgesproken loonontwikkeling om ook de inflatie te kunnen bijbenen. Tekenend voor de politieke cultuur is dat een deel van de bescheiden koopkrachtontwikkeling door het kabinet is afgeroomd met de begrotingsbesluitvorming. Er wordt geschoven met tienden van procenten koopkracht, terwijl steeds meer mensen worstelen met een sluitend huishoudboekje. Uitgavenzekerheid zou hoger op de politieke agenda moeten staan.

Het kabinet kondigt in het regeerprogramma een hervormingsagenda aan met het oog op inkomenszekerheid, waarbij (meer) werken moet gaan lonen. De VCP zal deze agenda nauwlettend volgen. Het kabinet komt met plannen voor herziening toeslagen en belastingen, maar voor nu blijft de uitwerking weinig concreet. Er is een fundamentele verbetering nodig voor de middengroepen. Een lastige, complexe opgave, zeker wanneer het politiek al snel gaat over beeldvorming van gelijke koopkrachtcijfers. De bevrozing van de maximumuurprijs in de kinderopvangtoeslag laat zien dat, ondanks goede voornemens om de kinderopvang gratis te maken, in de praktijk de rekening weer bij huishoudens komt te liggen.

¹ <https://www.vcp.nl/vcp-houdt-professionals-en-middengroepen-op-de-radar-tijdens-de-formatie/>

² De bij de VCP aangesloten vakbond De Unie doet een tweejaarlijks onderzoek naar de koopkracht van de middenklasse en waar deze zich het meest zorgen over maken: <https://www.telegraaf.nl/financieel/1086283372/zorgen-over-hoge-huur-en-dure-boodschappen-middenklasse-herkent-zich-totaal-niet-in-koopkrachtplaatjes>

³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/37/koopkracht-steeg-met-0-3-procent-in-2023>; vanaf het 4^e deciel zijn werkenden boven minimumloon.

Een dergelijke hervorming is eigenlijk alleen mogelijk wanneer een afbouw van inkomensafhankelijke maatregelen wordt gecombineerd met een substantiële stijging van het minimumloon en het loongebouw. Er is momenteel veel inkomensondersteuning vanuit de overheid nodig via allerlei toelagen. Deze vaak inkomensafhankelijke maatregelen worden in ons huidige belastingsysteem met name gefinancierd door de middeninkomens, terwijl het profijt voor deze groep beperkt is. In het SER MLT werd niet voor niets gepleit voor 'verlagen van de lasten op arbeid waardoor het besteedbaar inkomen toeneemt. De relatief hoge marginale tarieven op arbeidsinkomsten, vooral voor groepen in het midden van de inkomensverdeling, werken verstoring op de arbeidsdeelname arbeidsmarkt en ontmoedigen (meer uren) werken'. De marginale druk zorgt ervoor dat van inkomensstijgingen, of het nu gaat om de loonontwikkeling of extra uren, weinig overblijft voor werknemers.

Volle inzet op beter functionerende arbeidsmarkt

Er is volle inzet nodig voor een beter functionerende arbeidsmarkt. Er is veel onzekerheid op de arbeidsmarkt door flexibiliteit, mensen willen grip op werk. Een omslag is nodig. Inzet op kwaliteit van arbeid is nodig: goede beloning, goede werk-privé-balans, goede arbeidsomstandigheden. Voor een beter functionerende arbeidsmarkt is het belangrijk dat de arbeidsmarktagenda, afgesproken met sociale partners, wordt uitgevoerd. In het regeerprogramma staat aangekondigd dat het kabinet met wetsvoorstellen komt. De VCP is nauw betrokken bij de uitwerking van de samenhangende voorstellen uit het SER MLT-advies en het is positief dat het nieuwe kabinet verder gaat met de uitwerking van het arbeidsmarktpakket. Wij hopen op voorspoedige behandeling door de Kamer van de aangekondigde wetsvoorstellen.

Werknemers moeten ook gezond hun pensioen kunnen halen. Het is belangrijk dat daar faciliteiten voor zijn. Dankzij de RVU-regeling kunnen professionals met zwaar werk nu nog eerder met pensioen. De regeling loopt binnenkort af en is aan verbetering toe, zodat iedereen met zwaar werk ook écht van de regeling gebruik kan maken. Het aflopen van de regeling geeft de nodige beroering in de achterbanen. Het probleem is urgent en vraagt om oplossing. Het is voldoende bekend waar onze pijnpunten liggen; het is aan het kabinet om daaraan tegemoet te komen. Het laat overigens onverlet dat werkgevers arbeidsomstandigheden moeten verbeteren en moeten investeren om met behulp van technologie en sociale innovatie daar waar dat mogelijk is, werk minder zwaar te maken.

Er is in het regeerprogramma ook aandacht voor de krapte op de arbeidsmarkt. Die aandacht is terecht, maar de krapte op de arbeidsmarkt vraagt ook om investeringen in innovatie en productiviteit. De voorgenomen bezuinigingen op het onderwijs, innovatie en WW vindt de VCP zorgelijk. Er zou juist ingezet moeten worden op van-werk-naar-werk en scholing zodat iemand die de baan verliest, snel een andere baan kan vinden.

Arbeidsmarkttekorten en arbeidsproductiviteit

Nederland kent steeds grotere arbeidsmarkttekorten. Door een sterke economie werden die tekorten recent nijpender, maar al tientallen jaren is gewaarschuwd voor de gevolgen van de ouder wordende beroepsbevolking. Meest recent nog door de Staatscommissie Demografie. De Nederlandse welvaart wordt steeds afhankelijker van innovativiteit en aanpassingsvermogen. De achterblijvende arbeidsproductiviteitsgroei is in dit licht dan ook zorgelijk.⁴ Het blijkt dat Nederlandse investeringen in onderzoek en innovatie achterblijven ten opzichte van andere landen.⁵ Hogere lonen stimuleren investeringen en innovatie.⁶ Verdienmodellen die gebaseerd zijn op laagbetaalde arbeid zijn in de regel niet innovatief of productief genoeg.⁷ De VCP pleit ervoor dat bedrijven komende jaren geprikkeld worden om te innoveren (zowel sociaal, technisch als digitaal). Sociale innovatie kan in relatie tot arbeidsvoorwaarden eraan bijdragen dat werk beter georganiseerd wordt en de arbeidsproductiviteit groeit. De VCP mist op dit vlak urgentie. Dit geldt even zeer voor publiek

⁴ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/32/arbeidsproductiviteit-neemt-steeds-minder-toe-in-afgelopen-50-jaar>

⁵ Onder meer: https://www.tno.nl/publish/pages/10261/tno-vector-nederland-r_d-investeringen-lopen-achter.pdf, <https://www.rathenau.nl/nl/wetenschap-cijfers/geld/rd-investeringen-internationaal-vergeleken/rd-investeringen-internationaal> en <https://www.volkskrant.nl/economie/stilstand-of-achteruitgang-is-dat-het-voorland-voor-de-nederlandse-economie-b1b02c38/>

⁶ "In a number of professions, health and safety risks, as well as low wages may have aggravated existing labour shortages" - Draghi report pg 266: https://commission.europa.eu/topics/strengthening-european-competitiveness/eu-competitiveness-looking-ahead_en#paragraph_47059 en <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264999323003838>

⁷ De toelagen werken nu eigenlijk als een vorm van subsidie voor werkgevers op laagbetaalde arbeid.

gefinancierde domeinen waar zich krapte voordoet, waarbij duidelijk moet zijn dat (investerings)kosten voor de baat uitgaan en het maatschappelijk rendement niet altijd in hetzelfde domein neerslaat.

Onderzoek en ontwikkeling: behoud van hooggekwalificeerde banen

De VCP ziet negatieve ontwikkelingen voor het innovatieklimaat en toekomstgericht industriebeleid, waarbij samenhang en investeringen nodig zijn. Onderzoek en ontwikkeling zijn essentieel voor innovatie en behoud van hooggekwalificeerde banen van professionals. Nederland loopt structureel achter op investeringen in onderzoek en ontwikkeling, zowel publiek als privaat. De afgelopen jaren werd er geld beschikbaar gesteld voor het onderwijs en specifiek ook het hoger onderwijs en de wetenschap en kwamen er investeringsfondsen.⁸ Deze stappen konden de onder druk staande wetenschap, innovatie en economie helpen en het investeringsklimaat versterken. Iets wat in de transitie naar een duurzamere, digitale economie met een krimpende beroepsbevolking hard nodig is. De VCP heeft hierbij altijd gewezen op het cruciale belang van brede kennis voor technologische innovatie. Zo wordt generatieve AI mede gemaakt en getraind op basis van kennis die opgedaan is niet technische disciplines, blijkt het voor impact enorm belangrijk hoe je communiceert en is het nodig om na te denken over hoe technologie ingepast wordt op de werkvloer. De VCP beziet technologische innovatie ook altijd in samenhang met sociale innovatie, omdat dat nodig is voor een succesvolle inzet van technologie.⁹

Versterk onderwijs en kenniseconomie, voorkom braindrain

Ga samen met het onderwijs, werkgevers en werknemers na wat er nodig is, waar verbeteringen mogelijk zijn. Onderwijs is de belangrijkste determinant voor groeiende arbeidsproductiviteit.¹⁰ En dit is nu precies waar flink op bezuinigd wordt. Zorg er in plaats daarvan voor dat het primair en secundair onderwijs versterkt worden, zodat jongeren goed ontwikkeld van school afkomen. De enorme daling van de PISA-scores is extreem zorgelijk, net als de toename van leerlingen met een diploma die geen goede taal- of rekenvaardigheden hebben en de facto laaggeletterd zijn. Zet ook in op versterking van alle digitale competenties, niet slechts van basisvaardigheden of toegankelijkheid; onder meer vaardigheden om digitaal weerbaar te zijn, zijn net zo belangrijk.¹¹ Beroepsonderwijs is eveneens van grote waarde voor de Nederlandse economie. De versterking van het beroepsonderwijs moet worden voortgezet. Het is daarbij goed om te kijken hoe beroeps(opleiding)keuzes gemaakt worden. Hier heeft de SER suggesties voor gedaan.¹² In het belang van duurzame inzetbaarheid blijft het ook van belang dat de beroepsopleidingen niet alleen voor een specifiek beroep opleiden, maar bredere vaardigheden meegeven, zodat ook als het beroep verandert of verdwijnt, mensen perspectief hebben meegekregen in de basis van hun opleiding.

De bezuinigingen in het hoger onderwijs en wetenschap zijn niet alleen slecht voor de onderzoek- en onderwijskwaliteit, maar ook voor het behouden en aantrekken van topwetenschappers, het binnenhalen van Europese subsidies en de samenwerking tussen publiek en privaat voor kennisdeling en innovatie. Buitenlandse wetenschappers en studenten behoren bij de innovatieve kenniseconomie. Een overdadige focus op taal dreigt de vlucht van topwetenschappers te versterken. Terwijl zij net als buitenlandse studenten een grote waarde hebben voor de Nederlandse economie.¹³ Een braindrain geeft ook risico op verlies van Nederlandse wetenschappers. De gevolgen van de bezuinigingen zullen ook de kwaliteit voor de Nederlandse studenten onder druk zetten. De VCP snapt dat het kabinet kijkt naar de toename van met name EU-studenten (de grootste groep), maar als die beperking het doel is, dan heeft de sector daar goede voorstellen voor gedaan, zoals een numerus fixus op Engelse tracks. Tegelijk heeft ook de SER voorstellen gedaan voor verbetering in Europees verband.¹⁴

⁸ <https://www.rathenau.nl/nl/wetenschap-cijfers/geld/wat-geeft-nederland-uit-aan-rd/op-naar-drie-procent>

⁹ <https://www.vcp.nl/succesvolle-sociale-innovatie-noodzakelijk/>

¹⁰ <https://www.nrc.nl/nieuws/2024/08/13/investeren-in-onderwijs-belangrijkst-voor-productiviteitsgroei-blijkt-uit-nieuwe-modelberekeningen-a4862682>; <https://esb.nu/onderwijs-belangrijkste-determinant-van-groei-arbeidsproductiviteit/>

¹¹ <https://www.digicomlab.eu/reports/new-research-report-how-digitally-competent-are-dutch-citizens/> en <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/03/22/eindrappport-onderzoek-digitale-competenties>

¹² <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2021/gelijke-kansen-in-onderwijs.pdf>

¹³ <https://www.cpb.nl/economische-dynamiek-en-migratie> en <https://www.scienceguide.nl/2024/08/cpb-wijst-op-positieve-effecten-van-studiemigratie/>

¹⁴ <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2019/agenda-hoger-onderwijs.pdf>

Arbeidsmigratie reguleren

Arbeidsmigratie is niet de oplossing voor arbeidsmarktcrisp en productiviteit, maar kan wel degelijk een functie hebben. Wanneer verdienmodellen met arbeidsmigratie gebaseerd zijn op het laag houden van lonen, uitbuiting en misbruik van allerlei constructies dan zijn deze ongewenst. Te veel verdienmodellen in Nederland zijn afhankelijk van goedkope arbeid. Niet alleen heeft dit een drukkend effect op de lonen in Nederland, het zorgt ook, zoals de adviescommissie arbeidsmigratie benadrukt, voor te weinig welvaartsstijging en te weinig stimulans om te innoveren wat weer de arbeidsproductiviteitsgroei drukt.¹⁵ De VCP is dan ook van mening dat dit moet worden aangepakt en dat onder meer de aanbevelingen van de commissie Roemer moeten worden uitgevoerd. Daarnaast moeten juist bedrijven in sectoren die gebruik maken van laagbetaalde arbeidsmigranten via verhoging minimumloon en andere wijzen gestimuleerd worden om technologisch te innoveren. Handhaaf harder op duidelijke uitbuiting en misbruik door bepaalde bedrijven. Zorg voor strafbaarstelling van mensenhandel.

Kennismigranten en kenniseconomie

De VCP vraagt nadrukkelijk ook aandacht voor de positie van de kennismigranten. Kennismigranten zijn de afgelopen jaren ontmoedigd. Nederland kwam door wisselend beleid negatief in internationale media en het aantal kennismigranten is fors gedaald.¹⁶ Kennismigranten leveren een significante bijdrage aan de (kennis)economie,¹⁷ en zoals ook het laatste evaluatierapport 30%-regeling laat zien leveren ze een duidelijk positieve bijdrage aan de schatkist en daarnaast nog allerlei indirecte positieve effecten, onder meer op het gebied van kennis(overdracht), onderzoek en innovatie.¹⁸ De VCP ziet dan ook de waarde van een kennismigrantenregeling, maar is ook bekend met misbruik door bedrijven. Er moet daarom betere handhaving en betere informatie voor kennismigranten komen en harmonisatie op EU-niveau. Kennismigranten zitten in een afhankelijkheidspositie waardoor hun rechten niet altijd geborgd zijn. De VCP helpt graag om dit te verbeteren. Verder ziet de VCP kansen als partners van kennismigranten makkelijker aan het werk zouden kunnen komen. Door bijvoorbeeld het ontbreken van grensoverschrijdende diploma-erkenningen blijven deze vaak goed opgeleide partners langs de kant staan of kunnen niet hun eigen beroep uitoefenen.

Meer ruimte voor professionals

De VCP wil meer ruimte voor professionals. Professionals in onder meer zorg en onderwijs moeten ruimte krijgen om hun werk te doen. Zorg voor minder regel- en verantwoordingsdruk. Dat ligt voor een groot deel bij management, politiek en regelgeving.

Professionals moeten ook de ruimte hebben om veilig hun werk te kunnen doen: veilige arbeidsomstandigheden en een veilige werkomgeving. Afgelopen jaar zijn er te veel incidenten geweest van agressie tegen zorgprofessionals, OV-medewerkers of politieagenten. Veiligheid van professionals langs het spoor, op de weg, op de bouwplaats, in de lucht, in de handhaving of hulpverlening verdient constante aandacht.

Bezuiniging ambtenaren: niet realistisch, onverantwoord en ondoordacht

De VCP is verontrust over de bezuiniging 22% op ambtenaren. De aangekondigde bezuiniging bij de Rijksoverheid is niet realistisch, onverantwoord en ondoordacht. In de taakstelling worden een aantal twijfelachtige veronderstellingen gehanteerd en de VCP heeft zich daarom eerder uitgesproken over deze onverantwoorde bezuiniging.¹⁹ Het is daarom goed dat het kabinet nog niet alles ingevuld heeft, maar de onzekerheid is groot. De VCP roept de Tweede Kamer op scherp te zijn dat voorstellen leiden tot ruimte voor vakmanschap bij de ambtenaren, beperken van overhead waar dat kan en aanpak van reële bureaucratie. Ook is terughoudendheid vereist met betrekking tot externe inhuur, omdat dit mede veroorzaakt wordt door nodige grote ICT-projecten en afhandeling

¹⁵ https://www.adviesraadmigratie.nl/binaries/adviesraadmigratie/documenten/publicaties/2024/09/10/adviesrapport-afgewogen-arbeidsmigratie/Afgewogen_arbeidsmigratie_Adviesrapport_Adviesraad_Migratie_10092024.pdf

¹⁶ <https://nos.nl/artikel/2390171-cbs-migratie-naar-nederland-nam-af-vooral-minder-kennismigranten> en <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/trendbreuk-bij-kenniswerkers-in-2023-kwamen-opeens-minder-expats-uit-india-turkije-en-zuid-afrika-b936c5d0/>

¹⁷ <https://www.tijd.be/politiek-economie/europa/economie/knot-kennismigratie-cruciaal-voor-nederlandse-economie/10522501.html>

¹⁸ <https://open.overheid.nl/documenten/373480c7-5abb-4191-b4d0-8d705d2bb636/file>

¹⁹ <https://www.vcp.nl/vcp-bezuiniging-22-op-ambtenaren-niet-realistisch-onverantwoord-en-ondoordacht/>

toeslagenschandaal. Het is ook belangrijk dat de Tweede Kamer nagaat welke rol zij zelf speelt in de toename van de ambtenaren door ingewikkelde regelgeving, verantwoordingseisen, Kamervragen, moties, etc.

Uitvoering onder druk

Vele uitkeringsgerechtigden verkeren momenteel in onzekerheid over de hoogte van hun WIA-uitkering. Er moet geen onduidelijkheid bestaan over de spelregels van de hersteloperatie. Wat de VCP betreft, kan er geen sprake zijn van terugvorderen wanneer de fout bij het UWV ligt. Het UWV staat in de uitvoering al langere tijd onder druk van tekorten aan personeel. Het sociaal-medisch beoordelen is door een tekort aan verzekeringsartsen natuurlijk sowieso een knelpunt. Wij hopen dat de problemen in de uitvoering geen aanleiding zijn voor geforceerde verslechtingen van de polisvoorwaarden WIA. Er was met OCTAS juist een traject ingezet om de hardheden in de WIA aan te pakken, daar moeten we op in blijven zetten.

Tot slot

De VCP heeft een aantal onderwerpen naar voren gebracht, die in onze optiek belangrijk zijn voor huishoudens, professionals, de economie en de toekomst van Nederland. Wij vragen u deze punten mee te nemen in uw voorbereiding voor het debat. De VCP is graag bereid om een en ander toe te lichten in een persoonlijk gesprek.

Hoogachtend,

Nic van Holstein
Voorzitter Vakcentrale voor Professionals (VCP)

cc: Vaste Commissie Tweede Kamer voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Vaste Commissie Tweede Kamer voor Financiën
Minister-president, drs. H.W.M. Schoof
Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Dr. Y.J. van Hijum
Minister van Economische Zaken, D.S. Beljaarts
Minister van Financiën, E. Heinen MSc
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Dr. E.E.W. Bruins
Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Mr. J.J.M. Uitermark